

uteha stranaca (I)

jan mekjuen

za Peni Elin

»kako smo postojali u svetovima
kćeri i majki
i u kraljevstvu sinova«

Edrien Rič

»Putovanje je surovost. Ono te primorava da veruješ strancima i da se lišiš poznate udobnosti doma i prijatelja. Stalno si izvan ravnoteže. Ništa nije tvoje osim suštinskih stvari — vazduha, spavanja, snova, neba, mora — stvari koje teže večnosti, ili mi tako zamišljamo.«

Cezare Paveze

1.

Svako poslepodne, kada ceo grad iza tamnozelenih zastora na hotelskim prozorima počeo komešati, Kolina i Meri je budilo ujednačeno struganje metalnih alatki po gvozdenim barkama usidrenim pored hotelskog kafea na splavu. Ujutro su ovi rasklimatani, zardali brodovi bez nekog vidljivog tereta ili pokretačke snage nestajali, da bi se pred kraj dana ponovo pojavili i tada se njihova posada neobjašnjivo poduhvatala drvenih čekića i dleta. To je upravo bilo takvo vreme, vreme oblačno od kasne poslepodnevne vrućine, kada se gosti počinju okupljati na splavu da bi jeli sladoled za metalnim stolovima: njihovi glasovi su takođe ispunjavali zamračenu hotelsku sobu, nailazeći u talasima smeha i svade, ispunjavajući kratke trenutke tišine između dva zamaha čekića.

Probudili su se istovremeno, ili im se barem tako činilo, i ležali mirno svako na svom krevetu. Iz nekog razloga, kog se sada više nikako nisu mogli setiti, Kolin i Meri nisu razgovarali. Dve muve su lenjo kružile oko svetla na plafonu, u hodniku neko je okrenuo ključ u ključaonici, začuli su se koraci koji su se približavali, a zatim udaljavali. Najzad, Kolin je ustao, razredio zastore i otišao u kupatilo da se istušira. Još uvek zaokupljena svojim snovima, Meri se okrenula na drugu stranu dok je prolazio pored nje i zurila u zid. Ujednačen mlaz vode delovao je umirujuće i ona je još jednom zatvorila oči.

plikovana objašnjenja na svakom stadijumu. Posle mnogo časova ona je počela da uzdiše i zeva preklinjući ga da prestane, ali ništa nije moglo prekinuti neumitnu monotoniju njegovog objašnjavanja.

Prozor kupatila bio je okrenut prema dvorištu i u ovo doba dana ono se takođe ispunjavalo glasovima koji su dopirali iz susednih soba i hotelske kuhinje. Onog trenutka kada je Kolin isključio tuš, čovek prekoputa je pod tušem počeo, kao i prethodne večeri, da peva svoj duet iz *Carobne frule*. Njegov glas je nadjačavao obilnu grmljavinu vode i šljapkanje dobro nasapunjane kože, čovek je pevao potpuno neuslišeno, kao neko ko veruje da ga niko ne sluša, falširajući i jodlujući više tonove, pevajući trala-la umesto nekih reči, dok je orkestarske deonice urlao. »*Mann und Weib und Weib und Mann*, zajedno čine božansku spregu«. Kada je isključio tuš, pevanje se pretvorilo u zviždanje.

Kolin je stajao pred ogledalom i slušao, i potpuno neobjašnjivo po drugi put toga dana se obrimao. Odmah po dolasku oni su uspostavili raspored spavanja kao svojevrsan ritual, kojem je samo u jednoj fazi prethodio seks, a sada je trajala interluda u kojoj su oni bili zaokupljeni sobom i za vreme koje su se pažljivo timarili pre večernjeg izlaska u grad. Dok su trajale pripreme, kretali su se polako i gotovo uopšte nisu razgovarali. Koristili su skupe kolonjske vode i puder za telo kupljene u djuti-fri šopu, pedantno su birali odeću nikada ne konsultujući onog drugog, kao da ih tamo među hiljadama onih kojima će se uskoro pridružiti čeka neko kome je veoma stalo do toga kako će oni izgledati. Dok je Meri radila na podu svoje joga vežbe, Kolin je zavijao marihuanu džoint koji bi oni popušili na balkonu, što bi pojačalo taj zanosni trenutak izlaska kroz predvorje hotela u gusti večernji vazduh.

Kada bi oni bili napolju, a to nije bilo samo ujutru, devojka je dolazila i raspremala krevete ili menjala čaršave, ukoliko je smatrala da je to potrebno. Nenaviknuti na život u hotelu, isprva ih je inhibirala intimnost sa strancem kog su retko videli. Devojka je odnosila iskorisćene papirne maramice, ređala njihove cipele u ormar, savijala prljavu odeću na gomilu preko stolice, ređala sitan novac u male gomilice po noćnom ormariću. Međutim, veoma brzo počeli su da zavise od nje i postali su užasno lenji. Postali su nesposobni da paze jedno na drugo ili da se sagnu kako bi podigli peškiri koji su ispuštili. Istovremeno, postali su netrpeljivi prema neredu. Jednom su se vratili u sobu kasno ujutru i zatekli je onakvu kakvu su je ostavili, prosto nepodesnu za stanovanje, te nisu imali drugog izbora već da ponovo izađu iz sobe i tako sačekaju dok ne bude pospremljena.

Časovi koji su prethodili njihovom popodnevnom spavanju bili su takođe jasno definisani, ali manje predvidljivi. Bila je sredina leta i grad je bio pun posetilaca. Kolin i Meri su kretali svakog jutra posle doručka sa svojim novcem, naočarima za sunce i mapama, priključujući se gomili koja se verala po mostovima preko kanala i po uskim ulicama. Oni su pokorno ispunjavali turističke zadatke koje im je ovaj drevni grad postavljao, posećujući značajne i manje značajne crkve, muzeje i palate. U ulicama sa prodavnicama pro-

JAN MEKJUEN (IAN MCEWAN), britanski pripovedač i romanopisac, rođen je 1948. godine u Olderšotu. Za prvu knjigu pripovedaka *Prva ljubav, poslednji obredi* koja je objavljena 1975. godine dobija nagradu Somerset Moma 1976. Tri godine posle objavljivanja prve zbirke pripovedaka, 1978., izdaje drugu zbirku pripovedaka *Između čaršava*, a iste godine objavljuje svoj prvi roman *Cementna bašta*. 1981. godine objavljuje svoj drugi roman pod naslovom *Uteha stranaca* i iste godine izdaje zbirku TV drama *Podražavanje*.

Njegove pripovetke su se pojavljivale u mnogobrojnim časopisima: American Review, Transatlantic Review, Tri—Quarterly, Amazing Stories, Bananas, New Review, Encounter, Time Out, De Revisor, Avenue (Holandija) i Nagy Vilag (Mađarska).

Mekjuen je, po mišljenju mnogih kritičara i autora, najznačajniji pisac koji se javio u Velikoj Britaniji tokom sedamdesetih godina.

O njegovoj prvoj knjizi *Prva ljubav, posledni obredi*, Entoni Tvejt je u Observeru-u rekao:

»Ovo je briljantno delo puno originalnosti koja je tako nesvakidašnja za veoma mladog pisca«. Za njegovu drugu knjigu *Između čaršava*, Pol Beli je u Observer-u rekao: »Ova knjiga je u istoj meri dobra kao i prethodna... priče su mu tako zvučne i zastrašujuće.«

O njegovom prvom romanu je rečeno u Times-u: »S obzirom da je to njegov prvi roman, zaista deluje impresivno... Pojedine scene potvrđuju tezu da se tu radi o geniju.«

U Times Educational Supplement-u je za njegovu zbirku TV drama koja se sastoji od tri naslova: *Geometrija prostora*, *Rođendanska proslava Džeka Flija* i *Podražavanje*, rečeno: »Da one ilustruju i kroz predgovor i kroz sam tekst kako se jedan zaista originalan pisac pokušao ogledati i na TV. Jana Mekjuena možemo smatrati duhovitim i inventivnim dramatičarem.«

Mnoge njegove pripovetke prevedene su u našim časopisima, a 1984. u Zagrebu biblioteka Hit objavljuje Mekjuenov prvi roman *Cementna bašta*. Uvršten ja u antologiju *Savremena svetska priča* (Beograd, 1982. god) koju je priredio David Albahari.

Svake večeri u ritualnom času koji su provodili na balkonu pre odlaska u grad, oni su pažljivo slušali jedno drugog dok su prepričavali sopstvene snove, pri čemu je svako od njih pristajao da sluša onog drugog samo zbog povratnog užitka prepričavanja sopstvenih snova. Kolinovi snovi bili su upravo onakvi kakve psihoanalitičari preporučuju: sanjao je sebe kako leti, zatim sa slomljenim zubom, pa kako se neodeven pojavljuje pred strancem koji sedi. Tvrdi madrac na kome je Meri spavala, neobičajna vrućina, nepoznat grad, mešali su se i donosili još bučne snove ispunjene svadama, snove koji su, kako se ona žalila, otupljivali časove koje je predvodila budna; a fine, stare crkve, oltari, kameni mostovi preko kanala, padali su tupo na njenu mrežnjaču kao na neki udaljeni ekran. Najčešće je sanjala svoju decu, da su u nekoj opasnosti, a da je ona previše zbunjena i onemogućena da im pomogne. Njeno detinjstvo mešalo se sa njihovim. Sin i kći bili se njeni vršnjaci, koji su je plašili upornim pitanjima. Zašto si otišla bez nas? Kada se vraćaš? Hoćeš li nas ispratiti na voz? Ne, ne, pokušavala je da im objasni, vi treba da ispratite MENE. Rekla je Kolinu kako sanja da joj se deca penju u krevet i ležu kraj nje, jedno sa jedne, drugo sa druge strane, i da tako leže svadajući se cele noći preko njenog usnulog tela. Jesi. Nisam. Rekla sam ti. Nisi mi rekla... sve dok se ne bi probudila iscrpljena, sa rukama čvrsto pritisnutim preko usiju. Ili, govorila je, sanjala je svog bivšeg muža kako je odvodi u ugao i počinje joj strpljivo objašnjavati, kao što je jednom i uradio, kako da rukuje njegovom skupom japanskom kamerom, proveravajući kom-

vodili su vreme razgovarajući ispred izloga o poklonima koje bi mogli kupiti. Jednom će ipak morati da uđu u radnju. Uprkos mapama, oni su se često gubili, provodili sate idući u krug, konsultujući (Kolinov trik) položaj sunca, da bi u jednom trenutku prepoznali neki znak koji je dolazio iz potpuno neočekivanog pravca, i dalje izgubljeni. Kada im je hodanje zaista padalo teško, a vrućina bila više nego nepodnošljiva, oni su zlrudno podsećali jedno drugo da su »na odmoru«. Utrošili su sate i sate tražeći »idealan« restoran, ili pokušavajući da ponovo pronađu restoran u kom su bili pre dva dana. Često im se dešavalo da je restoran u koji su oni želeli ući bio pun, ili se upravo zatvarao, a ako su i prolazili pored nekog koji se nije zatvarao u devet, obično se dešavalo da su oni jeli mnogo pre no što su zaista bili gladni.

Možda bi svako od njih pojedinačno mogao sa zadovoljstvom istraživati ovaj grad sledeći svoje bubice, zanemarujući ih ili se prepuštajući osećanju izgubljenosti. Ovde je bilo toliko toga da se vidi, trebalo je samo usredsrediti se i biti budan. Ali, oni su znali jedno drugo isto tako dobro kao same sebe, a njihova prisnost, nalik na ogroman teret koji neprekidno vuku za sobom, bila je predmet neprekidne brige; zajedno su se kretali veoma polako, nespretno, sklapajući tužne kompromise, koji su bili uslovljeni suptilnim promenama raspoloženja, i stalno prevazilazeći nesporazume. Svako od njih pojedinačno nije bio lako uvredljiv; ali, zajedno su umeli da povrede jedno drugo na iznenađujući, neočekivan način; onda bi onoga koji vredi — a to se dogodilo dva puta od kada su stigli — počinjala da nervira preterana pri-

vrženost onog drugo i oni bi nastavili da istražuju zavojite drvoreda i neočekivane trgove u tišini; sa svakim korakom grad im je sve više uzmicao, a oni se sve čvršće zatvarali u oklop sopstvenog postojanja.

Meri je završila joga vežbe i pošto je pažljivo pregledala svoj donji veš, počela je da se oblači. Kroz poluotvoren francuski prozor mogla je da vidi Kolina na balkonu. Sav u belom, ležao je opružen u plastičnoj stolici za plažu, a ručni zglobovi mu se klatio na nekoliko santimetara iznad zemlje. Uvlačio je dim, nagnjao glavu u stranu, zadržavao dah, a zatim izbacivao dim preko posuda sa geranijumima, koje su bile postavljene po ivicama balkona. Volela ga je, mada ne baš u ovom trenutku. Obukla je svilenu košulju i belu pamučnu suknju, i kako je sela na ivicu kreveta da zakopča sandale, pogled joj pade na bedeker koji se nalazio na noćnom ormariću. Prema fotografijama, u drugim delovima ove zemlje bile su livade, planine, puste plaže, staze koje vijugaju šumom do jezera. A ona se u jedinom slobodnom mesecu u godini opredelila da obilazi muzeje i restorane. Kada je začula cvrčanje Kolinove stolice, prešla je za toaletni sto i počela četkati kosu kratkim, energičnim zamasima.

Kolin je doneo Meri džonint, a ona ga je odbila — kratkim »Ne, hvala« — ne okrenuvši se pri tom na stolici. On je oklevao stojeći iza nje, gledajući u ogledalo i pokušavajući da joj uhvati pogled. Ali, ona je gledala pravo ispred sebe i nastavila da četka kosu. Prešao je prstom preko linije njenih ramena. Pre ili kasnije tišina će morati da se prekine. Kolin se okrenuo da izađe, pa se predomislio. Pročistio je grlo i stavio joj ruku čvrsto na rame. Napolju je počinjao zalazak sunca koji je trebalo posmatrati, a unutra pregovori koji su trebali da otpočnu. Njegova neodlučnost bila je uzrokovana drogom, vukla se za njim kao rep, tvrdeći mu da ako sada ode, a prethodno ju je dotakao, ona bi se, razumljivo, mogla uvrediti. ... ali ipak, ona je nastavila da četka kosu dugo nakon što je to bilo potrebno, i činilo se kao da čeka da Kolin ode. ... a zašto? ... zato što je osetila njegovu neodlučnost i već bila uvređena? ... a da li je on bio neodlučan? Bedno, povukao je prstom duž linije njegovog kičmenog stuba. Ona je sada držala četku u jednoj ruci, a na otvorenom dlanu druge ruke nalazilo se nekoliko vlasi kose, i ona je nastavila da zuri ispred sebe. Kolin se nagnuo, poljubio je u potiljak, i kako ona na to nije reagovala, izašao je ponovo na balkon uz bolan uzdah.

Kolin se smestio u svojoj stolici. Iznad njega nalazilo se ogromno kube vedrog neba i on je ponovo uzdahnuo, ovog puta iz zadovoljstva. Radnici na barkama odložili su svoje alatke i stajali su sada u grupi okrenuti zalasku sunca i pušili. Klijentela hotelskog kafea prešla je na aperitive, a razgovor za stolovima bio je ujednačen i prigušen. Led je zveckao u čašama, čuli su se samo ujednačeni udarci potpetica dok su se kelneri šetali po balvanima. Kolin je ustao i posmatrao prolaznike na ulici. Turisti, većinom stariji, u svojim najboljim odelima i haljinama, kretali su se po pločniku poput gmizavaca. Tu i tamo po neki par bi se zaustavio i zurio u one koji su sedeli na splavu i pili naspram gigantske zavese koju je stvarao odblesak zalaska sunca na vodi, bojeći je u crveno. Jedan stariji gospodin je postavio svoju ženu u prvi plan, a sam zauzeo poluklečeći položaj, dok su mu se mršave butine tresle, da je fotografije. Neki pijanci koji su sedeli za stolom neposredno iza nje, odmah su dobronamerno podigli čaše prema aparatu. Ali, fotograf nesklon spontanosti, ispravio se, pokretom slobodne ruke pokušao da ih vrati na stazu njihovog nepostojanja. Tek kada su pijanci, sve mladi ljudi, izgubili interes, starac je ponovo primakao aparat licu i ponovo savio nesigurne noge. Ali, sada se njegova žena povukla nekoliko koraka u stranu i zainteresovala se za nešto drugo. Ledima okrenuta aparatu, pokušala je da u svoju ručnu torbu smesti poslednje zrake sunca. Suprug ju je oštro pozvao i ona se žurno vratila na svoje mesto. Zvuk zatvaranja kopče na tašni ponovo je oživeo mladiće. Oni su se namestili na svojim stolicama, podigli uvis svoje čaše i pripremili široke, nevine osmehe. Negodujući, stari čovek je povukao ženu za ruku, dok su mladići, jedva primetivši njihov odlazak, uputili zdravice i osmehe jedan drugom.

Meri se pojavila na prozoru sa džemperom prebačenim preko ramena. Izrazito nezadovoljan igrom koja je trajala među njima, Kolin je odmah počeo da prepričava malu dramu koja se odigrala dole na ulici. Ona je stajala

naslonjena na zid balkona, gledajući zalazak sunca dok je on govorio. Kolin nije mogao da reprodukuje nejasan nesporezum koji je, po njemu, činio osnovnu zanimljivost priče. Umesto toga, čuo je sebe kako preuveličava priču i pretvara je u vodvilj možda samo zato da bi pridobio njenu punu pažnju. Opisao je starijeg gospodina kao »neverovatno starog i iznemoglog«, dok je njegova žena bila »neverovatno luckasta«, mladići za stolom su bili »tupi moroni«, a kraj priče je predstavio kao da je muž dobio »neverovatnu izliv besa«. U stvari, reč »neverovatno« je trebalo da u svakom segmentu potvrdi priču, možda stoga što se pribijavao da mu Meri ne veruje, ili možda zato što ni on sam nije sebi verovao. Kada je završio, Meri je rekla »mm« kroz poluosmehe.

Stajali su na nekoliko koraka jedan od drugog i zurili preko vode, na izgovarajući ni reči. Obrisi velike crkve preko širokog kanala, koju su trebali da posete, a o čemu su nekoliko puta do sada razgovarali, lagano su se gubili; tu negde bliže, jedan čovek u malom čamcu ih je posmatrao kroz dvogled, a zatim se sagnuo da uključi motor. Levo iznad njih, zeleni neonski znak oglašio se naglim, agresivnim praskom, da bi se zatim pretvorio u tiho zujanje. Meri je podsetila Kolina da je već dosta kasno i da bi trebalo da krenu pre no što se svi restorani zatvore. Kolin se složio, ali se ni jedno od njih nije pomerilo. Zatim je Kolin seo u jednu od stolica za plažu, a nedugo zatim Meri je uradila isto. Nakon još jednog kratkog perioda tišine, uhvatili su se za ruke, zatim su privukli stolice i prošaputali izvinjenja. Kolin je dodirnuo njene grudi, ona se okrenula i poljubila ga prvo u usta, a zatim nežno, materinski u nos. Šaputali su i ljubili se, ustali da bi se zagrlili i vratili u sobu, gde su se svukli u polutami.

To nije više bila velika strast. Nalazili su zadovoljstvo u blagonaklonosti koja nije iziskivala žurbu, u poznavanju svakog, i najmanjeg pokreta, u njihovoj usklađenosti i uklopljenosti. Bili su velikodušni i opušteni, bez velikih prohteva, ne praveći pri tom gotovo nikakvu buku. Njihovo vođenje ljubavi nikada nije imalo jasan početak i kraj, i često se završavalo ili prekidalo snom. Oni nikada ne bi priznali da im je bilo dosadno. Često su govorili da ne doživljavaju sebe kao odvojene ličnosti. Gledali su jedno u drugo, kao u zamagljeno ogledalo. Kada bi govorili o seksu, što su ponekad činili, nisu govorili o sebi. Među njima je postojao prećutni dogovor po kom su oni jedno drugo doživljavali kao isto biće. Rešavali su svoje nesporezume u tišini, a trenutke pomirenja, kao što je bio ovaj, doživljavali su najintenzivnije, i za to su jedno drugom bili veoma zahvalni.

Dremnuli su, a zatim se žurno obukli. Dok je Kolin bio u kupatilu, Meri je izašla na balkon da ga sačeka. Neonski hotelski znak je bio isključen. Ulica je bila prazna, a na splavu su dva kelnera rasremala stolove, noseći šoljice i čaše. Nekoliko posetilaca, koji su još sedeli, nisu više pili. Kolin i Meri nikada nisu napustili hotel tako kasno, i Meri je toj činjenici pripisivala mnogo šta. Nestrpljivo je šetala po balkonu udišući težak miris geranijuma. U ovo doba nije bilo otvorenih restorana, ali daleko na drugom kraju grada, ukoliko budu uspeali da ga pronađu, nalazio se noćni bar ispred kog je ponekad stajao jedan čovek i prodavao hot-dog. Kada je bila trinaestogodišnjakinja, još uvek savesna i vredna učenica, sa stotinama ideja za svoje usavršavanje, vodila je svesku u koju je svake nedelje uveče ispisivala zadatke koje treba da izvrši tokom sledećih nedelju dana. To su bili skromni, dostižni zadaci i prijala joj je da tokom nedelje kako koji izvrši tako ga precrtala, a sastojali su se u sledećem: da vežba čelo, da bude ljubaznija prema majci, da ide pešice do škole ne bi li uštedela autobusku kartu. Ceznula je za takvom vrstom udobnosti, da vreme i događaji bar delimično budu pod njenom kontrolom. Živela je od trenutka do trenutka, čitavi meseci su joj promicali izvan sećanja, a da u svemu tome nije bilo ni najmanjeg traga njene svesne želje.

»Spremna?« uzviknuo je Kolin. Ušla je unutra, zatvarajući prozor za sobom. Uzela je ključ sa noćnog stolića, zaključala vrata i sišla za Kolinom niz neosvetljeno stepenište.

(Nastaviće se)

Sa engleskog: Ljubica Damjanov

redosled stvari

ivan cvetanović

BUNGALOV—ŠKOLJKA—RODNI KRAJ

BUNGALOV se otvara
Zatvara otvara zatvara
Sa svih strana

KAO ŠKOLJKA

Mrak je
U njemu dvoje

Zveket novca

Prebrojavaju zaostale novčiće od kusura
Treba
platiti

More
im postalo
mora

Zaželeli se
Svoje
Sive periferije

RASPORED

Na trgu Stjepana Radića u
Zagrebu dva mališana pikaju gumenu loptu
Na krovu crkve Sveti Marko dva vrapca
Češaju krila jedan drugome

Na jednom zidu
Spomen ploča
Između dva prozora

U levom
Dva mala portreta u ulju
Taolet papir i žuta sveća

U desnom
Na jednoj strani glava sedokose bake
Na drugoj moja glava

zaljubljenih Pokušavam da pomirim redosled stvari

ISTORIJA

Vreme ne postaje uzvišeni
Presuditelj.
Naprotiv.
Ono miri
prolaznike sa onim koji zanemaruju

Poreklo.
Igrač na zici
Gleda sa visine dva oka
Ribar na zidu,
Zaboravljen,
Peva pesmu o kralju i
Lepotici.
Oni su naslednici
Visina.
Jedan stoji gore i

Drugi iglom bode ona mesta,
Koja će mnogo godina posle

njih
trajati.

CIVILIZACIJA NA NUDISTIČKOJ PLAŽI

Usklađeni mirisi peska i vode
Potkrajaju dobru nameru prošlih

Varvarstvo je pretvoreno u Modru stenu
Privikavanje je usporeno

Kao
uostalom u svim krajevima

gde žive puževi

Po kom pravu naša

ZATVORENOST RUKOPISA

Zatvoriti se u rukopis
Izvirivati samo povremeno
Dok se slova razlivaju po mekoj uspomeni
Doći do početka...

Kad se sve smiri
Rodiće se bajka o jeziku
I poverenje u jedan
Drugačiji sistem

r a z m i š l j a

slova